

Циганов С.С.*

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглядаються проблеми економіко-правового регулювання кредитно-інвестиційної діяльності банківських установ в трансформаційних економіках, і зокрема в Україні. Аналізується сучасний стан і перспективи розвитку кредитно-інвестиційної сфери, її інфраструктури, законодавчої бази в умовах фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: кредитно-інвестиційна діяльність, банківські інвестиції, іноземні інвестиції, економіко-правове регулювання, фінансова глобалізація.

Рассматриваются проблемы экономико-правового регулирования кредитно-инвестиционной деятельности банковских учреждений в трансформационных экономиках, и в частности в Украине. Анализируется современное состояние и перспективы развития кредитно-инвестиционной сферы, ее инфраструктуры, законодательной базы в условиях финансово-экономического кризиса.

Ключевые слова: кредитно-инвестиционная деятельность, банковские инвестиции, иностранные инвестиции, экономико-правовое регулирование, финансовая глобализация.

In this paper institutional environment regulation problems of credit and investment banking activities in countries with transitional economy and in Ukraine are reviewed. Current situation and perspectives of further development of infrastructure of credit and investment sphere, legal system during economical and financial crisis are analyzed.

Key words: credit and investment activities, banking investment, foreign investment, institutional environment regulation, financial globalization.

Постановка проблеми. Фінансова глобалізація руйнує ізольованість національних ринків і породжує складні взаємозв'язки різних сегментів єдиної світової фінансової системи. Це супроводжується стрімким зростанням фінансових потоків, різким збільшенням обсягів переливу капіталу, розширенням масштабів міжнародних кредитних та фондових ринків. Особливо активно ці процеси впливають на функціонування світової фінансової системи, зокрема на основні її суб'єкти – банки. На сьогодні в структурі міжнародних економічних відносин банки займають визначне місце, оскільки від їх діяльності залежить ефективність суспільного виробництва, а за посилення інтернаціоналізації вони стали найважливішими фінансовими посередниками, оскільки забезпечують фінансовими ресурсами й послугами всіх учасників зовнішньоекономічних зв'язків. Активно відбува-

* асистент кафедри банківської справи Університету «Україна»
Науковий керівник: проф. Рум'янцеv А.П.

ється процес концентрації банківського капіталу через злиття й поглинання (ЗІП), розвиток глобальних інформаційно-фінансових мереж, що прискорює рух міжнародних фінансових потоків, зростає конкуренція на національних і міжнародних фінансових ринках, лібералізується економічна політика держав, особливо в розвинутих країнах – основних постачальниках міжнародних фінансових ресурсів. Це сприяє транснаціоналізації банківського бізнесу.

Ступінь розробленості проблеми та її невирішені частини. Питання діяльності банків у кредитно-інвестиційній сфері є предметом дослідження провідних зарубіжних і українських учених-фінансистів та юристів. Серед дослідників значний внесок у розвиток теорії кредитно-інвестиційної поведінки банків зробили такі зарубіжні вчені, як К.Макконел, В.Енг Максимо, П.Мозиас, П.Роуз, Дж.Сінкі, В.Усоскін, В.Чебанов тощо.

Дослідження економіко-правових засад включення комерційних банків в кредитне інвестування української економіки, зроблені вітчизняними спеціалістами, такими як І.Бланк, О.Вовчак, Ю.Деревко, Дзюблюк, В.Коссак, В.Денисов, Н.Кузнєцова, Б.Луців, В.Мартиненко, А.Мертенс, В.Міщенко, О.Мозговий, Д.Лук'яненко, В.Новицький, А.Пересада, Р.Шишка тощо.

Однак слід зазначити, що у вітчизняній економічній та юридичній науках не достатньо повно висвітлені проблеми банківських установ як суб'єктів кредитно-інвестиційної діяльності, сучасні світові тенденції та перспективи розвитку кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків.

Мета даної статті полягає у дослідженні проблем економіко-правового регулювання кредитно-інвестиційної діяльності банківських установ в країнах із трансформаційною економікою, і зокрема в Україні в умовах фінансової глобалізації.

Викладення основного матеріалу. Економіко правові засади організації кредитно-інвестиційної діяльності мають суттєві відмінності у різних країнах. У деяких країнах кредитно-банківська система до останнього часу мала сегментовану структуру, для якої було характерне жорстке законодавче розділення сфер операційної діяльності і функцій окремих фінансових установ. У цих країнах банківські операції при прийманні депозитів і видачі короткотермінових кредитів законодавчо були відокремлені від операцій із випуску і розміщення цінних паперів промислових компаній і деяких видів фінансових послуг (страхування, угоди з нерухомістю, інвестиційні кредити).

У таких державах, як США і Японія, в сфері фінансових послуг було чітко розділено два ключових сегменти – комерційна та інвестиційна діяльність банків. У США до 1933 року ці два сегменти були об'єднані, але після фінансового краху 30-х років ХХ ст. конгрес США вирішив, що вони не співставимі. В результаті було прийняте нове законодавство про банківську діяльність відоме як закон Гласса-Стіголла, яке вимагало розмежування комерційної і інвестиційно-установчої діяльності банків [4, с.17]. Причиною прийняття цього закону була глибоко вкорінена недовіра до концентрації економічного і фінансового потенціалу. Ця недовіра відобразилась у забороні злиття активів фінансових і нефінансових фірм. Якщо закон Гласса-Стіголла вимагав розмежування інвестиційної і комерційної діяльності, то інший закон – про банківські холдингові компанії – забороняв небанківським компаніям володіти банками [12, с.8].

Розмежування комерційної та інвестиційної діяльності було покликане уникнути конфліктів між капіталовкладеннями і торговими угодами, сприяти більш безпечному й ефективному використанню банківських активів шляхом заборони банкам вступати в ризиковані спекулятивні операції. Однак противники такого розмежування вважали, що все це в кінцевому результаті приведе до пошуку банками квазібанківських послуг поза

традиційною банківською системою. Тому юридичні і стихійні сили поступово почали усувати обмеження цього закону. В 1990 р. Федеральна резервна система США прийняла рішення, яке дозволяло одному із банків гарантувати розміщення акцій. Воно було своєрідною відмовою від розмежування кредитно-інвестиційної діяльності при умові, що буде створена ефективна система захисту, яка оберігатиме банки від ризику комерційних підприємств. На думку деяких представників великих американських банків, межі між інвестиційною і комерційною діяльністю банків із часом струться і в кінцевому результаті щезнуть назавжди. Тому в сучасній сфері фінансових послуг колишня спеціалізація поступово дає місце універсалізації, більшій однорідності і навіть злиттю фінансових інститутів і ринків. Це викликається й тим, що банківські і небанківські фінансові структури діють у різних економіко-правових умовах, причому для небанківських фінансових структур вони, як правило, м'які, і тому комерційні банки погрожують здати свої ліцензії, вести свої справи, як небанківські інститути [10, с.17].

У більшості західноєвропейських країн (Німеччина, Франція, Швейцарія, Італія, Бельгія) склався тип універсальних банків, які відповідно до законодавства цих країн можуть виконувати більш ширший спектр фінансових операцій без обмежень. Так, згідно з німецьким законом про банки до кредитних установ відноситься «будь-яке підприємство, яке виконує один або декілька видів банківських операцій, а саме прийняття депозитів, видача позик, лізингові операції, платежі і розрахунки з третіми особами, видача гарантій, торгівля цінними паперами, зберігання цінностей в сейфах та ін.» [6, с.95].

Таким чином, у країнах із високорозвиненою економікою, з давно сформованою фінансовою системою склалась традиція, відповідна законодавча база і механізм перерозподілу капіталу, в якому кожний фінансовий інститут виконує певні функції. В Україні, де зі всіх фінансових структур найбільший розвиток отримали тільки банки, дати кредит або випустити акції, щоби залучити гроші для інвестицій, в змозі лише банківська система. Вітчизняна банківська система не досягла такого рівня зрілості, щоби банки могли собі дозволити таку «розкіш», як спеціалізація на виконанні певних видів банківської діяльності. Більшість українських банків поводять себе, як універсальні банки, постійно диверсифікуючи свою діяльність [8, с.57].

Водночас необхідно відзначити, що вибір саме такого напрямку розвитку банківської системи є не тільки наслідком її молодості і вікових складнощів, а й реальною можливістю розвиватися в напрямі універсальної структури банківської системи, яка має позитивний світовий досвід.

В основі організації кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків лежать наукові принципи та методи:

- типи портфелів різних інвесторів;
- методи впровадження кредитно-інвестиційної політики (метод «драбини», метод короткострокового акценту, метод довгострокового акценту, метод «штанги»);
- графіки доходності [7, с.52].

Важливим організаційним елементом кредитно-інвестиційної діяльності банків є формування кредитно-інвестиційного портфеля, що є завданням багатоваріантним, на процедуру якого впливає багато факторів:

- тип обраної стратегії та характер поведінки на ринку;
- уподобань;
- прихильності;
- фахових здібностей інвестора;
- володіння понятійним апаратом;

- обізнаності з нормативно-правовою базою, навичками маркетингових досліджень, інвестиційного менеджменту [14, с.59].

Отже, формування кредитно-інвестиційного портфеля базується на прогнозах, типових методиках і процедурах та загальних рекомендаціях, але єдиного підходу немає. Існуючі теорії лише наближають інвестора до науково-обґрунтованих підходів, але остаточне рішення про вибір кредитно-інвестиційної стратегії залишається за ним.

І на основі цього, останнім часом у практику комерційних банків Західної Європи було впроваджено інструмент проведення активної політики, який називається «середньозваженим терміном погашення цінних паперів». Побудова графіку доходності враховує тільки час, який залишився до погашення цінного паперу, а не потік доходу або надходження від нього. Графік кривої ставить ряд обмежень, наприклад, невизначеність того, яким чином формується крива, на кожен конкретний момент часу приймає той чи інший вигляд, а також можливість зміни кута та форми кривої у будь-який час. Але банк, в першу чергу, цікавить не те, скільки часу цінний папір буде знаходитись в обігу, а те, коли він буде приносити банку грошові надходження або дохід протягом часу його перебування у розпорядженні банку. Таку інформацію дає банку показник середньозваженого терміну погашення, тобто міри приведеної вартості цінного паперу або портфеля цінних паперів. Цей показник вимірює середню кількість часу, за яким всі потоки доходу за цінними паперами надходять до банку. В результаті банк володіє інформацією про те, як довго буде окупатися вартість придбаного цінного паперу [13, с.68].

Світове фінансове співтовариство (в особі відповідних об'єднань й асоціацій) в останні роки проводить активну роботу в області стандартизації й уніфікації ключових аспектів кредитно-інвестиційної діяльності. Зокрема, у жовтні 1999 р. на засіданні вищого координаційного органа конфедерацій фінансових аналітиків – Міжнародної ради інвестиційних асоціацій (ICI) – в якому прийняли участь представники асоціацій Азії (ASAF), Європи (EFFAS), Південної Америки (IASSA), а також Асоціація по інвестиційному менеджменту й дослідженням (AIMR) було прийнято рішення про впровадження в Європі Глобальних стандартів інвестиційної діяльності (Global Investment Performance Standards, GIPS) [15, с.112].

Що стосується Глобальних стандартів інвестиційної діяльності, то їх особливість полягає в тому, що вони дозволяють спростити розуміння інвестиційних процесів не тільки інвесторам і регуляторам, але й підприємствам – об'єктам інвестицій. Це відбувається за рахунок пред'явлення з боку GIPS вимог, у першу чергу інституціональним інвесторам, що полегшує підприємствам процес вибору й відсіювання потенційних інвесторів за рахунок єдиної технології відповідно до світових стандартів.

Стосовно правової бази інвестиційної діяльності західноєвропейських банків, слід розділяти національне законодавство та загальноєвропейське. Перша основна відмінність між законодавством ЄС і національним законодавством держав – членів ЄС полягає в тому, що, як правило, на рівні Європейського Союзу немає законів, а є лише директиви, які стосуються конкретних юридичних тем і мають бути виконані за допомогою національного законодавства. Як другу відмінність треба зазначити те, що ЄС рідко встановлює абсолютний рівень правових стандартів [19, с.26].

Здебільшого Директиви ЄС гармонізують конкретні питання законодавства шляхом встановлення мінімальних стандартів, які знаходяться десь посередині між нормами держави-члена з найвищим рівнем регулювання і держави-члена з найнижчим рівнем регулювання. Гармонізація законодавства держав – членів ЄС в принципі має на меті лише реалізацію цілей вільної торгівлі і вільного заснування компаній між державами – членами Європейського Союзу.

Отже, основною метою Директив ЄС щодо банківської діяльності є забезпечення того, що компаніям держав – членів ЄС дозволяється засновувати дочірні підприємства і надавати свої послуги у всіх інших державах – членах ЄС без необхідності одержання додаткових ліцензій («Європейський паспорт»); нагляд за діяльністю банків належним чином здійснюється у країні, де вони розташовуються. З української перспективи це означає, що законодавство ЄС не є ні вичерпним ні взаємопов'язаним.

Воно є набором мінімальних норм, які застосовуються в усіх державах - членах Європейського Союзу, у тому числі, з одного боку, в Німеччині і Франції та, з іншого боку, в Португалії й Ірландії. Може статися, що взагалі не існує відповідного законодавства ЄС. Причиною цього може бути те, що просто нічого гармонізувати або, що більш ймовірно, стандарти надто різняться і дійти спільного знаменника неможливо [11, с.116].

Проблема адаптації українського банківського законодавства до європейського, набагато спрощується завдяки тому, що багато держав, які є членами Європейського Союзу, беруть участь також у Базельському комітеті. Цим комітетом розроблено ряд правил, які не є обов'язковими рекомендаціями і відображають передову практику цих країн. Таким чином, можна стверджувати, що в рекомендаціях Базельського комітету знайшла своє відображення найкраща практика Європейського Союзу [20, с.96].

На сьогоднішній день особливу актуальність набрало питання захисту прав інвесторів в умовах спеціального режиму кредитно-інвестиційної діяльності. З метою створення належних умов для ефективного залучення іноземного капіталу в економіку та збільшення його обсягів значна увага приділяється удосконаленню законодавчої і нормативної бази щодо державного регулювання процесів іноземного інвестування.

Відносини, що виникають у процесі інвестиційної діяльності комерційних банків, регулюються Законами України «Про інвестиційну діяльність» 1991 р. [2] та «Про банки та банківську діяльність» 2000 р. [1]. Кредитно-інвестиційна діяльність банків за межами країни регулюється законодавством іноземної держави, на території якої ця діяльність відбувається, відповідними договорами України, а також спеціальним законодавством України.

Закон України «Про іноземні інвестиції» 1992 р. [3] був першим нормативним актом, який регламентував процес іноземного інвестування в Україні. Декрет Кабінету Міністрів 1993 р. «Про режим іноземного інвестування» призупинив його дію. Це було викликано тим, що Закон мав ряд недоліків. Зокрема, у ньому не було встановлено виду та мінімального розміру іноземної інвестиції, за якою надаються пільги. За час дії цього Закону, за деякими підрахунками, до 42 % усіх іноземних інвесторів вклали в українську економіку менше ніж 1 тис. дол. Таким чином, Закон надавав право обходити податкове законодавство як і у своїх країнах, так і у разі наявності угоди про уникнення подвійного оподаткування між Україною та відповідною країною. Існував завищений імпорт товарів під виглядом внесків до статутних фондів спільних підприємств з наступною реалізацією третім особам. Виникла також потреба у диференціації пільгового режиму для інвестицій у конвертованій валюті, у формі майна, майнових прав, нових технологій тощо [18, с.66].

Спеціальне законодавство України про іноземні інвестиції, а також державні гарантії захисту іноземних інвестицій не достатньо регулюють валютне, митне та податкове законодавство, чинне на території України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Таким чином, вихідним положенням дослідження є теза, згідно якої банки займають особливе місце в економіці, забезпечуючи рух істотної частини грошових потоків в економічній системі та впливаючи на всі стадії суспільного відтворення, тим самим задаючи

темпи економічного розвитку. Участь банків в кредитно-інвестиційному процесі, виходячи з загальноприйнятих підходів, можна розглядати з двох точок зору – інвестиційні вкладення в економіку, тобто власне банківські інвестиції, і надання послуг інвестиційного характеру.

Розподіл за видами інвестиційної діяльності комерційного банку ґрунтується на положеннях Закону України «Про банки та банківську діяльність» 2000 р., де у ст. 50 визначено, що банки здійснюють прямі інвестиції та операції з цінними паперами відповідно до законодавства України про цінні папери, інвестиційну діяльність та згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України [2].

Банки мають право здійснювати інвестиції лише на підставі письмового дозволу Національного банку України. Без такого дозволу банк має право здійснювати інвестиції у разі, коли:

- 1) інвестиції в будь-яку юридичну особу становлять не більше ніж 5 % регулятивного капіталу банку;
- 2) юридична особа, в яку здійснюється інвестиція, веде виключно діяльність із надання фінансових послуг;
- 3) регулятивний капітал банку повністю відповідає вимогам для інвестицій, установлених нормативно-правовими актами НБУ.

Банкам забороняється інвестувати кошти в підприємство, установу, статутом яких передбачено повну відповідальність його власників.

Пряма чи опосередкована участь банку в капіталі будь-якого підприємства, установи не повинна перевищувати 15 % капіталу банку, а сукупні інвестиції банку не повинні перевищувати 60 % розміру капіталу банку.

Це обмеження не застосовується, якщо:

- акції та інші цінні папери придбано банком у зв'язку з реалізацією права заставодержателя, і банк не утримує їх більше одного року;
- банком із метою створення фінансової холдингової групи придбано акції, емітентом яких є інший банк;
- цінні папери знаходяться у власності банку не більше одного року, а банк одержав їх у результаті андеррайтингу;
- акції та інші цінні папери, придбані банком за рахунок та від імені своїх клієнтів [2].

Отже, комерційні банки можуть брати участь в кредитно-інвестиційному процесі таким чином: обслуговувати рух коштів, що належать інвесторам-клієнтам і призначені для інвестування; мобілізувати нагромадження для заощаджень і спрямовувати їх на інвестування через ринок цінних паперів; вкладати в інвестиційні проекти власні та залучені кошти.

Банківські інвестиції доцільно розглядати в контексті формування та функціонування загального кредитно-інвестиційного ринку, що дозволяє окреслити основні напрями участі банків в існуючих його сегментах у сфері реального та фінансового інвестування. Інвестиційні кредити комерційних банків, направлені на фінансування кредитно-інвестиційної діяльності, класифікуються за різними критеріями, які характерні для усіх видів кредиту, а саме: за цілями і напрямками використання, методами надання, типом позичальника, видами забезпечення, термінами та методами погашення, об'єктами кредитування, методами стягування відсотків і т.д.

Останнім часом з'явилися нові аргументи на користь участі іноземних банків у розбудові банківського сектору в країнах із перехідною економікою, що пояснюється новими тенденціями розвитку самої банківської сфери. Одна з них – виникнення, після фінансо-

вих криз дев'яностих років, які не зупинили всебічної глобалізації світової економіки, в тому числі й у банківському секторі, кількох величезних транснаціональних банківських установ, які домінують на міжнародному ринку банківських послуг та мають суттєві конкурентні переваги.

Регіональні банки у країнах, що розвиваються, не мають ресурсів, достатніх для створення конкурентоспроможних мереж за межами своїх країн, і не здатні надавати своїм клієнтам певні види послуг міжнародного характеру. Тому вони змушені створювати альянси з транснаціональними банками.

Характерними умовами у країнах із трансформаційною економікою стало скасування обмежень присутності іноземного капіталу в національних банківських системах, що значною мірою було спричинено укладанням угод у межах Світової організації торгівлі щодо лібералізації фінансових послуг. У країнах із трансформаційною економікою розцінювали присутність іноземних банків, по-перше, як важливе доповнення до відносно невеликої частки внутрішнього кредитування, а по-друге, - як засіб швидкого поліпшення якості функціонування національної банківської системи. Це ще і вирішувало проблему низького рівня капіталізації банків цих країн шляхом залучення капіталів потужних фінансових інституцій. Так, частка активів іноземних банків у загальних активах банків країн Латинської Америки зросла з 10,2% у 1994 р. до 24,2%, у 2005 р., країн Азії – з 6,7% до 10,9 % відповідно [13, с.67]. Проте найбільш стрімким цей процес був у країнах Центральної та Східної Європи. Процеси приватизації, які відбувалися в цих країнах з другої половини 1990-х років, створили умови для припливу іноземного капіталу, в результаті чого частка активів банків, які перебувають під іноземним контролем у країнах Центральної та Східної Європи, стрімко зросла – якщо у 1994 р. іноземним банкам належало лише 9,9 % активів банків, та у 1999 р. – вже 44 %, а у 2010 р. цей показник у деяких країнах наблизився до 90 % [9, с.56].

Отже, на сьогодні банківським системам країн із трансформаційною економікою притаманна значна присутність іноземного капіталу. Іноземні банки займають в цих країнах домінуючу позицію і здійснюють визначальний вплив на функціонування не лише банківських систем, а й усієї національної економіки.

Висновки. З розвитком ринкових відносин в країнах із трансформаційною економікою, і зокрема в Україні, одним з головних завдань, які стоять перед державою у сфері інвестиційної політики, є зміцнення кредитної сфери. Банківські установи в кредитно-інвестиційній сфері поряд із традиційними функціями депозитного, кредитно-розрахункового і касового обслуговування, здійснюють операції, які пов'язані з фінансуванням інвестицій їх клієнтів. Банки постійно, проводять моніторинг кредитно-інвестиційного ринку і надають суб'єктам кредитно-інвестиційної діяльності інформаційні та консультаційні послуги з питань ефективного вкладання капіталу.

Враховуючи, що кредитно-інвестиційна діяльність банку – явище досить складне і багатогранне, межі якої з посиленням тенденцій до універсалізації, урізноманітнення структурно-організаційних форм функціонування банківської системи, загострення конкуренції у сфері банківських послуг постійно розширюються, набуваючи нових якісних ознак. Інвестиційний банківський продукт з точки зору економічного змісту операцій передбачає поєднання активних та пасивних операцій, несумісний з операціями, які мають спекулятивний характер, органічно поєднує елементи унікальності та універсальності, здатності до видозмінення форм реалізації відповідно до трансформації вимог і параметрів кредитно-інвестиційного ринку.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // www.rada.gov.ua
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // www.rada.gov.ua
3. Закон України «Про іноземні інвестиції» // www.rada.gov.ua
4. Бурмака М.О., Антонов С.М. Основні напрямки вдосконалення нормативної бази фондового ринку України // Цінні папери України. – 2008. – № 48(540). – С. 13 – 28.
5. Вовчак О., Мигільницька М., Хмелярчук М. Кредит у системі макроекономічної рівноваги // Вісник НБУ. – 2011. – № 2. – С. 28 – 33.
6. Деревко Ю. Інвестиційні банки: вплив на формування змішаної моделі ринку цінних паперів в Україні // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 90 – 98.
7. Кльоба Л.Л. Вдосконалення управління банківської інвестиційної діяльності // Вісник НБУ. – 2011. – № 5. – С. 51 – 53.
8. Козюк В.В. Експансія кредиту в системі макрофінансових дисбалансів // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 54 – 61.
9. Корнилюк Р. Вплив іноземних банків на розвиток кредитного ринку України // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 50 – 59.
10. Крючкова І.В., Попельнюхов В.В. Вплив фінансово-економічної кризи на інвестиційну діяльність в Україні // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 15 – 21.
11. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 295 с.
12. Міщенко В. Особливості посткризового реформування фінансового сектору України // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 3 – 11.
13. Мозиас П.М. Прямые иностранные инвестиции: современные тенденции / МЭиМО. – 2009. – № 1. – С. 65 – 72.
14. Пересада А.А., Майорова Т.В. Управління банківськими інвестиціями: Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 388 с.
15. Правове регулювання іноземних інвестицій / Коссак В.М., Денисов В.Н., Кузнєцова Н.Є. та ін. / За ред. В.М. Коссака. – К.: Український центр правничих студій, 2009. – 176 с.
16. Уманців Ю., Ємець В. Економіка України в координатах глобальних фінансових дисбалансів // Вісник НБУ. – 2009. – № 5. – С. 32 – 39.
17. Филюк Г. Інвестиційна складова в інноваційній системі України. // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 43 – 49.
18. Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій в економіку України // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 62 – 69.
19. Чебанов С.В. Международное регулирование прямых иностранных инвестиций: тенденции и проблемы / МЭиМО. – 2009. – № 12. – С. 21 – 32.
20. Шишка Р.Б. Инвестиционное право Украины: Учеб. пособие.– Х.: Эспада, 2007.–176 с.